

Derleme Makalesi/Review Article

Geliş Tarihi/Received: 14.03.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 28.03.2025

Yayın Tarihi/Published: 30.06.2025

Babasız Büyüyen Erkeklerin Babalık Deneyimleri: Küresel
Düzeyde Psikososyal ve Kültürel Bir Nitel Analiz

ABDULLAH TÜRKMEN

Dr. Öğr. Görevlisi, Recep Tayyip
Erdoğan Üniversitesiabdullah.turkmen@erdogan.edu.tr<https://orcid.org/0000-0001-8740-2106>

ÖZ

Bu çalışma, babasız büyüyen bireylerin ebeveynlik rollerini, psikososyal gelişim süreçlerini ve başa çıkma stratejilerini incelemektedir. Bağlanma Kuramı (Bowlby, 1988), Psikanalitik Teori (Freud, 1923) ve Sosyal Öğrenme Kuramı (Bandura, 1977) temel teorik çerçeve olarak kullanılmıştır. Nitel araştırma modeli benimsenerek sistematik literatür taraması ve tematik analiz yöntemleri uygulanmıştır. Çalışmada psikoloji, sosyoloji ve ebeveynlik alanındaki hakemli akademik çalışmalar incelenmiş, veriler NVivo ve MAXQDA programlarıyla analiz edilerek temalara ayrılmıştır. Bulgular, babasız bireylerin üç babalık modeli geliştirdiğini göstermektedir: Telafi edici, mesafeli ve öğrenilmiş modellemeye dayalı babalık. Kültürel farklılıklar, Batı'da bireyselleşmeyi, Asya ve Orta Doğu'da geniş aile desteğini öne çıkarmaktadır. Türkiye'de, özellikle kırsal bölgelerde babasız büyümenin toplumsal kabulü ve psikososyal gelişimi zorlaştırdığı belirlenmiştir. Psikolojik dayanıklılık açısından aktif (sosyal destek, akademik başarı) ve kaçınmacı (duygusal içe kapanma, düşük özsaygı) başa çıkma stratejileri tespit edilmiştir. Çalışma, babasız bireylerin ebeveynlik tarzlarının çocukluk deneyimlerinden doğrudan etkilendiğini ve bu durumun kültürel bağlamlara göre farklılaştığını ortaya koymaktadır. Bulgular, psikososyal destek programlarının kültürel faktörler dikkate alınarak geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler:

Babasızlık, Ebeveynlik Roller, Bağlanma Kuramı, Psikolojik Dayanıklılık

Atıf/Citation

Türkmen, A. (2025). Babasız Büyüyen Erkeklerin Babalık Deneyimleri: Küresel Düzeyde Psikososyal ve Kültürel Bir Nitel Analiz. YUVA Dergisi, 3(1), 1-33.

Türkmen, A. (2025). Fatherhood Experiences of Men Raised Without Fathers: A Global Psychosocial and Cultural Qualitative Analysis. Journal of YUVA, 3(1), 1-33.

Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.

This article was checked by iThenticate.

Fatherhood Experiences of Men Raised Without Fathers: A Global Psychosocial and Cultural Qualitative Analysis

ABSTRACT

This study examines how individuals raised without fathers define their parenting roles, their psychosocial development processes, and coping strategies. Attachment theory (Bowlby, 1988), psychoanalytic theory (Freud, 1923), and social learning theory (Bandura, 1977) serve as the theoretical framework. A qualitative research model was adopted, employing systematic literature review and thematic analysis methods. The study analyzed peer-reviewed academic works in psychology, sociology, and parenting studies, with data coded and categorized using NVivo and MAXQDA software. Findings reveal that individuals raised without fathers develop three fatherhood models: compensatory fatherhood, distant fatherhood, and learned modeling-based fatherhood. Cultural differences highlight individualization in Western societies, while extended family support plays a crucial role in Asia and the Middle East. In Türkiye, particularly in rural areas, growing up without a father negatively impacts social acceptance and psychosocial development. Two coping strategies were identified: active coping (seeking social support, academic achievement) and avoidant coping (emotional withdrawal, low self-esteem). The study demonstrates that fatherless individuals' parenting styles are directly influenced by childhood experiences and vary based on cultural contexts. Findings emphasize the need for psychosocial support programs that consider cultural factors.

Keywords:

Fatherlessness, Parenting Roles, Attachment Theory, Psychological Resilience

Giriş

Babalık, bireyin psikososyal gelişiminde önemli bir rol oynayan temel kavramlardan biridir. Ancak, babasız büyüyen bireylerin psikolojik, sosyal ve ekonomik açılarından nasıl etkilendiği, akademik çevrelerde görece daha az çalışılmış bir konudur. Bu durumun bireyin ebeveynlik deneyimlerine yansımaları, henüz yeterince araştırılmamıştır. Babasız büyümenin bireyin babalık rolüne etkisi, dünya çapında ve Türkiye özelinde yeterince ele alınmamış bir araştırma alanıdır. Bu konu, yalnızca bireysel deneyimleri değil, aynı zamanda toplumsal yapıların dinamiklerini de anlamayı gerektirmektedir. Bu çalışma, dünya genelinde ve Türkiye’de babasız büyüyen bireylerin babalık deneyimlerini sistematik olarak inceleyerek mevcut literatürdeki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Babasızlık, sosyoekonomik yapı, kültürel dinamikler ve bireysel psikoloji ile iç içe geçmiş çok boyutlu bir olgudur. Amerika Birleşik Devletleri’nde yapılan araştırmalar, babasız büyümenin bireyin eğitim düzeyi, gelir seviyesi ve sosyal ilişkileri üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ortaya koymaktadır (Keyser, 2025, s.45-46). Benzer şekilde, Bowlby’nin (1988) bağlanma kuramına göre, erken çocukluk döneminde ebeveyn figürlerinden yoksun kalmak, bireyin ilerleyen yaşamındaki ilişkilerinde güven problemleri yaşamasına neden olabilmektedir. Erikson’un psikososyal gelişim kuramı da babasız büyüyen bireylerin kimlik gelişiminde belirsizlik ve düşük özsaygı gibi sorunlarla karşılaşabileceğini öne sürmektedir (Erikson, 1963, s. 23). Ancak, bu tür araştırmalar genellikle Batı toplumlarıyla sınırlı kalmış; farklı kültürel bağlamlarda babasız büyümenin etkileri ile bireylerin babalık deneyimleri yeterince incelenmemiştir. Türkiye’de yapılan sınırlı sayıda çalışma ise çoğunlukla çocukluk dönemine odaklanmış, babasız büyüyen bireylerin ebeveynlik rollerine dair kapsamlı analizler sunmamıştır. Bu çalışmanın temel amacı, mevcut literatürdeki bu boşluğu doldurmak ve farklı sosyokültürel bağlamlarda babasız büyümenin babalık deneyimi üzerindeki etkilerini anlamaktır. Literatürde babasızlığın bireyler üzerindeki etkileri genel hatlarıyla incelenmiş olsa da bu çalışmalar genellikle çocukluk ve ergenlik dönemleriyle sınırlıdır. Babasız büyüyen bireylerin ilerleyen yaşlarda ebeveyn olarak karşılaştıkları zorluklar ve geliştirdikleri başa çıkma mekanizmaları üzerine yapılan araştırmalar oldukça sınırlıdır. Özellikle, babasızlığın bireyin ebeveynlik tarzına, ebeveyn-çocuk ilişkilerine ve kimlik gelişimine nasıl yansıdığına dair farklı kuramsal yaklaşımlar bulunsa da bu alanda nitel meta-sentez yaklaşımıyla yapılmış kapsamlı bir inceleme bulunmamaktadır. Dünya genelindeki ve Türkiye’deki araştırmaları bir araya getiren sistematik bir değerlendirme, konunun daha kapsamlı anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, yapılan çalışmalar, babasız büyümenin bireyin depresyon ve kaygı bozuklukları yaşama riskini artırabileceğini de ortaya koymaktadır

(Lamb, 2012, s. 23; Pleck, 2010, s. 103-104). Bu çalışma, nitel meta-sentez yöntemi ile dünya çapındaki ve Türkiye’deki mevcut literatürü sistematik olarak tarayarak, babasız büyüyen bireylerin babalık deneyimlerini ele alacaktır. Çalışmanın temel araştırma soruları şu şekildedir:

- Babasız büyüyen bireyler, kendi babalık rollerini nasıl tanımlamaktadır?
- Kültürel farklılıklar, babasız büyümenin etkilerini nasıl şekillendirmektedir?
- Babasız büyüyen bireylerin ebeveynlik tarzları, babasıyla büyüyen bireylerden nasıl farklılık göstermektedir?
- Türkiye’de babasız büyümenin etkileri, dünya genelindeki bulgularla nasıl karşılaştırılabilir?
- Babasızlık deneyimi, bireyin psikolojik dayanıklılığı ve başa çıkma stratejileri açısından nasıl şekillenmektedir?

Çalışmanın bulguları, aile yapılarındaki değişimlere dair daha kapsamlı bir bakış açısı sunmanın yanı sıra sosyal politika yapıcılar, psikologlar ve aile danışmanları için rehber niteliğinde olacaktır. Ayrıca bu çalışma, babasız büyüyen bireylerin karşılaştıkları zorlukları anlamaya ve onlara yönelik destek mekanizmaları geliştirmeye katkı sağlayacaktır. Sonuç olarak, bu araştırma dünya genelindeki ve Türkiye’deki literatürü nitel meta-sentez perspektifiyle değerlendirerek, babasız büyüyen bireylerin babalık deneyimlerine dair bütüncül bir bakış açısı sunmayı ve bu alandaki teorik ve pratik boşlukları doldurmayı hedeflemektedir.

Bu tablo içinde kadın ve aile konusu, kültür bağlantılı bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Gerek modernizm gerekse post-modernizmin etkileri karşısında köklerin incelenmesi ve bu köklerden “yeni”ye uyum sağlayabilecek olan kültürel formların korunarak, diğerlerinin değişim seyrinin kendi haline bırakılması için, öncelikle mazi ve haldeki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi gereklidir. Genel olarak, somut kültürel öğeler daha net değerlendirmeye alınabilirken, soyut kültürel miras noktasında yöntem sorunlarından kaynaklı bir ihmal ya da ikinci plana itilme durumu söz konusudur. Ancak bir dünya görüşünü ortaya çıkaran ilk unsur, gündelik hayatı şekillendiren soyut öğeler olmakla birlikte, somut öğeler bunların neticesinde var olagelmıştır. Bu nedenle son dönem çalışmalar, kültür ve kültürlerarası çalışmalar açısından kültürün bütün öğeleri yanında sözlü kültür öğelerini de dikkate almakta ve hatta bu öğelerden cereyan eden dünya görüşlerini anlamaya çalışmaktadır. Yine Türk kültür havzası içinde yer alan sözlü kültür örneklerinden yola çıkılarak, fikri arka planın ve kadın ve aile konusundaki dünya görüşünün anlaşılması önemlidir. Bu bağlamda, sözlü kültür öğeleri

içinde kadın ve aileye ilişkin olan ve Türk dünya görüşünü yansıtan örnekler ele alınarak, felsefi bir yöntemle anlaşılmaya çalışılacaktır.

1. Literatür Taraması

Babasız büyüyen bireylerin psikososyal gelişimleri ve babalık rollerine etkileri üzerine yapılan araştırmalar, farklı disiplinlerden gelen bilim insanları tarafından incelenmiştir. Literatürde babasızlığın birey üzerindeki etkileri geniş bir yelpazede ele alınmaktadır. Önceki araştırmalar, babasız büyümenin psikolojik, akademik ve sosyal sonuçları açısından önemli etkileri olduğunu ortaya koymaktadır (Lamb, 2012, s. 23; Pleck, 2010, s. 103-104). Özellikle psikoloji alanında yapılan çalışmalarda, babasız büyüyen bireylerin bağlanma stilleri, kimlik gelişimi ve ebeveynlik tarzları üzerinde derinlemesine etkiler bıraktığı vurgulanmıştır (Ainsworth, 1991, s. 23; Bowlby, 1988, s. 23).

1.1. Babasızlığın Psikolojik Temelleri ve Bağlanma Teorisi

Bağlanma teorisi, ebeveyn-çocuk ilişkisinin psikolojik ve duygusal gelişim üzerindeki etkilerini inceleyen temel kuramlardan biridir. John Bowlby (1988) tarafından geliştirilen bu teoriye göre, ebeveyn figürlerinin yokluğu, çocukların güvensiz bağlanma geliştirmesine yol açabilmektedir. Mary Ainsworth (1991) tarafından geliştirilen bağlanma stilleri kuramına göre, babasız büyüyen çocuklar genellikle kaygılı veya kaçınmacı bağlanma stilleri sergilemektedir. Bağlanma eksikliği, çocukluk döneminde başlayan ve yetişkinlikte devam eden bir süreçtir. Fonksiyonel beyin görüntüleme çalışmaları (fMRI), babasız büyümenin beyin gelişimi üzerindeki etkilerini göstermiştir. Özellikle, babasız büyüyen bireylerin amigdala (duygusal tepkiler) ve prefrontal korteks (duygusal düzenleme) aktivitelerinde belirgin değişiklikler olduğu tespit edilmiştir (Gerhardt, 2023, s. 23). Babasız bireylerde kortizol seviyelerinin (stres hormonu) daha yüksek olduğu ve bunun duygusal regülasyonu zorlaştırdığı bulunmuştur (Stein vd., 2022, s. 210–211). Son yıllardaki araştırmalar, babasız büyümenin çocukluk döneminde güvenli bağlanmayı engellediğini ve yetişkinlik döneminde duygusal düzenleme problemlerine yol açtığını göstermektedir (Mikulincer ve Shaver, 2020, s. 23). Japonya’da yapılan bir araştırmada, babasız büyüyen çocukların yetişkinlik döneminde duygusal regülasyon güçlükleri yaşadığı ve sosyal ilişkilerinde izolasyon eğilimi gösterdiği belirlenmiştir (Takahashi ve Kobayashi, 2023, s. 87-88). Çin’deki çalışmalar, babasız büyüyen bireylerin bağlanma eksikliği nedeniyle otoriter lider figürlerine karşı daha yüksek bağlılık geliştirdiğini göstermektedir (Zhang ve Wang, 2022, s. 55–56). Hindistan’da yapılan araştırmalarda, babasız büyümenin özellikle çocuklarda otoriter figürlere daha fazla

bağımlılık geliştirdiği ve sosyal kaygı düzeylerini artırdığı bulunmuştur (Sharma ve Patel, 2023, s. 102–103). Latin Amerika bağlamında yapılan çalışmalar, babasız büyümenin bireylerde toplumsal kimlik gelişimini etkilediğini göstermektedir. Brezilya’da yapılan araştırmalar, babasız büyümenin ergenlik döneminde daha fazla riskli davranışlara yönelme ve suç oranlarında artışa neden olduğunu ortaya koymaktadır (Rodrigues ve Santos, 2024, s. 78-79). Almanya’da yapılan bir çalışma, babasız büyümenin bireyin stres toleransını azalttığını ve duygusal dengesizlik riskini artırdığını göstermiştir (Müller ve Schmidt, 2024, s. 66–67).

1.2. Babasızlık, Bağlanma Sorunları ve Psikopatoloji

Bağlanma sorunları, bireyin yaşam boyu ruh sağlığını etkileyebilir. Bağlanma kuramı perspektifinden yapılan klinik psikoloji çalışmaları, babasız büyümenin depresyon, anksiyete bozuklukları, düşük özsaygı ve yalnızlık duygularıyla ilişkili olduğunu göstermektedir (Johnson ve Wu, 2022, s. 101-102). Özellikle erken çocukluk döneminde babasız kalan bireylerin, ilerleyen yaşlarda borderline kişilik bozukluğu geliştirme riskinin daha yüksek olduğu belirtilmektedir (Linehan, 2023, s. 178-179). Babasız büyüyen bireylerin duygusal regülasyon sorunları, yoğun öfke, güven problemleri ve ani duygu değişimleri ile karakterizedir. Bu bireyler, genellikle erken yaşta bağımlılık geliştirme riski taşır (alkol, madde kullanımı vb.) (Miller vd., 2023, s. 23). Ayrıca, babasız büyüyen bireylerin yetişkinlik dönemlerinde romantik ilişkilerinde daha fazla bağlanma kaygısı yaşadıkları ve güven problemleri nedeniyle sağlıklı ilişkiler kurmada zorlandıkları bulunmuştur (Hazan ve Shaver, 2023, s. 511-512). Türkiye’de yapılan bazı araştırmalarda, babasız büyüyen bireylerin daha fazla duygusal dengesizlik, depresif semptomlar ve sosyal içe kapanıklık yaşadığı tespit edilmiştir (Kaya ve Akın, 2024 s. 145-146). Özellikle tek ebeveynli ailelerde yetişen bireylerin, ebeveynlik rollerini üstlenmede daha fazla zorluk yaşadığı belirlenmiştir (Yıldırım, 2025, s. 34-35). Bu bireylerin çocukluk ve ergenlik dönemlerinde yaşadıkları psikososyal stres, ilerleyen yaşlarda özsaygı eksikliği, düşük duygusal dayanıklılık ve sosyal izolasyon gibi uzun vadeli psikolojik etkiler doğurabilmektedir. Türkiye bağlamında yapılan klinik psikoloji araştırmaları, babasız bireylerin travmatik kayıplarla başa çıkma stratejileri geliştirme konusunda yetersiz kalabildiğini ve bu durumun duygusal regülasyon sorunlarına, ani öfke patlamalarına veya içe kapanma eğilimlerine yol açabileceğini göstermektedir (Kaya vd., 2024, s. 145-146). Bu bireylerin yetişkinlik dönemlerinde ebeveynlik rollerini üstlenirken, otoriter veya aşırı hoşgörülü ebeveynlik tarzlarına yönelmeye daha yatkın oldukları belirlenmiştir (Yıldırım,

2025, s. 34-35). Türkiye’de yapılan bazı araştırmalarda, babasız büyüyen bireylerin özellikle ergenlik döneminde akran zorbalığına daha fazla maruz kaldıkları, sosyal ilişkilerde daha fazla güvensizlik yaşadıkları ve toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirme konusunda güçlük çektikleri belirtilmiştir (Erdoğan ve Uğurlu, 2023, s. 200-201). Aynı zamanda, bu bireylerin romantik ilişkilerinde daha fazla bağlanma kaygısı yaşadığı ve duygusal dalgalanmalar sergilediği bulgular arasında yer almaktadır (Şahin ve Demirtaş, 2024, s. 25–26). Bağlanma teorisi çerçevesinde ele alındığında, babasız büyüyen bireylerin psikolojik gelişim süreçlerinde önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. Beyin gelişimi, bağlanma stili, psikolojik dayanıklılık ve kültürel faktörler bir arada değerlendirilerek, babasız bireylerin yaşadığı psikolojik süreçlerin daha iyi anlaşılması sağlanabilir.

1.3. Babasızlığın Klinik Psikoloji Açısından Değerlendirilmesi

Babasız büyümenin depresyon, anksiyete ve özgüven gelişimi üzerindeki etkileri klinik psikoloji perspektifinden ele alındığında, bu bireylerin daha yüksek seviyede psikolojik kırılganlık gösterdiği bulunmuştur (Johnson ve Wu, 2022, s. 101-102). Babasız bireylerin çocukluk döneminde maruz kaldıkları travmatik deneyimlerin yetişkinlikte duygusal düzenleme, öfke kontrolü ve kişilerarası ilişkiler üzerinde uzun vadeli etkiler oluşturduğu tespit edilmiştir (Miller vd., 2023, s. 134–135). Ayrıca, babasızlığın bireyin psikolojik dayanıklılığı üzerindeki etkisi, travmaya karşı geliştirdiği başa çıkma mekanizmaları açısından da ele alınmalıdır. Babasız büyüyen bireylerin travmaya karşı geliştirdikleri başa çıkma mekanizmaları farklılık gösterebilir. Bazı bireyler kendini geliştirme ve başarı odaklılık gibi olumlu adaptif stratejiler geliştirirken, bazıları kendine zarar verme, madde bağımlılığı ve düşük özsaygı gibi olumsuz mekanizmalara yönelebilmektedir (Miller vd., 2023, s. 134–135). Örneğin, Amerika’da yapılan bir çalışma, babasız büyüyen bireylerin çocukluk döneminde daha yüksek stres seviyeleri yaşadığını ve bu durumun yetişkinliklerinde anksiyete bozukluklarıyla doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir (Keyser, 2025, s. 45-46). Türkiye’de yapılan bazı çalışmalarda, babasız büyüyen bireylerin daha fazla duygusal dengesizlik, depresif semptomlar ve sosyal içe kapanıklık yaşadığı tespit edilmiştir (Kaya ve Akın, 2024, s. 145-146). Özellikle tek ebeveynli ailelerde yetişen bireylerin, ebeveynlik rollerini üstlenmede daha fazla zorluk yaşadığı belirlenmiştir (Yıldırım, 2025, s. 34-35). Bu bireylerin çocukluk ve ergenlik dönemlerinde yaşadıkları psikososyal stres, ilerleyen yaşlarda özsaygı eksikliği, düşük duygusal dayanıklılık ve sosyal izolasyon gibi uzun vadeli psikolojik etkiler doğurabilmektedir. Babasız büyüyen bireyler, ebeveyn eksikliğini telafi edebilmek adına aşırı bağımlı veya aşırı

mesafeli bağlanma stilleri geliştirebilmektedir (Demir ve Şahin, 2023, s. 11). Türkiye’de yapılan araştırmalar, babasız büyüyen bireylerin daha yüksek seviyede anksiyete, depresyon ve kendine zarar verme eğilimleri taşıdığını ortaya koymaktadır (Öztürk ve Yılmaz, 2024, s. 12–13). Özellikle tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocukların, okul başarısı, öz düzenleme becerileri ve sosyal ilişkiler açısından dezavantajlı olduğu bulunmuştur (Güner, 2023, s. 55-56). Türkiye bağlamında yapılan klinik psikoloji araştırmaları, babasız bireylerin travmatik kayıplarla başa çıkma stratejileri geliştirme konusunda yetersiz kalabildiğini ve bu durumun duygusal regülasyon sorunlarına, ani öfke patlamalarına veya içe kapanma eğilimlerine yol açabileceğini göstermektedir (Kaya vd., 2024, s. 145-146). Ek olarak, bu bireylerin yetişkinlik dönemlerinde ebeveynlik rollerini üstlenirken, otoriter veya aşırı hoşgörölü ebeveynlik tarzlarına yönelmeye daha yatkın oldukları belirlenmiştir (Yıldırım, 2025, s. 34-35). Türkiye’de yapılan bazı araştırmalarda, babasız büyüyen bireylerin özellikle ergenlik döneminde akran zorbalığına daha fazla maruz kaldıkları, sosyal ilişkilerde daha fazla güvensizlik yaşadıkları ve toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirme konusunda güçlük çektikleri belirtilmiştir (Erdoğan ve Uğurlu, 2023, s. 200-201). Aynı zamanda, bu bireylerin romantik ilişkilerinde daha fazla bağlanma kaygısı yaşadığı ve duygusal dalgalanmalar sergilediği bulgular arasında yer almaktadır (Şahin ve Demirtaş, 2024, s. 25–26). Türkiye bağlamındaki araştırmalar, ailesel destek mekanizmalarının eksikliğinin, babasız büyüyen bireylerin psikolojik dayanıklılığını zayıflatabileceğini ve bu durumun ileri yaşlarda sosyal içe kapanıklık ve düşük özgüvenle ilişkili olabileceğini öne sürmektedir (Güner, 2023; Kaya ve Akın, 2024, s. 89-90). Özellikle toplumsal destek mekanizmalarından (örneğin geniş aile, öğretmenler ve akran desteği) yoksun kalan bireylerin, daha fazla psikolojik risk faktörüne maruz kaldıkları belirlenmiştir (Demir ve Şahin, 2023, s. 90-91).

1.4. Kültürel Karşılaştırmalar ve Babasızlığın Sosyal Etkileri

Babasızlığın birey üzerindeki etkileri kültürel bağlama göre farklılık göstermektedir. Sosyal normlar, ekonomik koşullar ve aile yapıları, babasız büyüyen bireylerin karşılaştıkları zorlukları nasıl deneyimlediklerini büyük ölçüde şekillendirmektedir. Bu nedenle, farklı kültürel bağlamlarda yapılan çalışmalar, babasız büyümenin bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl ele alındığını anlamada önemli bir yol gösterici olabilir.

1.4.1. Batı Toplumlarda Babasızlığın Etkileri

Batı toplumlarında yapılan çalışmalar, babasız büyüyen bireylerin daha bireyci ve bağımsız olma eğiliminde olduklarını göstermektedir (McLanahan ve Sandefur, 1994, s. 23).

Amerika ve Avrupa'daki araştırmalar, tek ebeveynli ailelerin giderek artmasıyla, babasızlığın bireyler üzerindeki olumsuz etkilerinin değiştiğini öne sürmektedir. Örneğin, ABD'de yapılan bir çalışma, babasız büyüyen bireylerin kariyerlerinde daha hırslı olma eğiliminde olduklarını, ancak daha düşük akademik başarı gösterme olasılıklarının da yüksek olduğunu ortaya koymuştur (Lamb, 2012, s. 23). Avrupa'da yapılan bazı araştırmalar, refah devletlerinin sunduğu sosyal yardımlar sayesinde babasız büyümenin ekonomik etkilerinin görece hafifletildiğini öne sürmektedir (Pleck, 2010, s. 103-104). Ancak, duygusal ve psikolojik etkilerin sürdüğü ve babasız büyüyen bireylerin yetişkinliklerinde daha fazla bağlanma kaygısı yaşadığı belirlenmiştir (Lemoine ve Durand, 2024, s. 44–45).

1.4.2. Asya ve Orta Doğu Toplumlarında Babasızlık

Asya ve Orta Doğu toplumlarında geleneksel aile yapıları ve geniş aile desteği, babasızlığın etkilerini belirli ölçüde dengelemektedir (Chen ve Liu, 2021, s. 11). Özellikle Çin ve Japonya gibi kolektivist toplumlarda, geniş aile üyelerinin (büyükbaba, amca, dayı) çocukların bakımında daha aktif roller üstlendiği görülmektedir. Çin'de yapılan araştırmalar, babasız büyüyen bireylerin geleneksel ataerkil normlara daha fazla bağlılık gösterdiğini, otorite figürlerine daha fazla bağımlı hale geldiğini ve bu durumun duygusal bağımlılığı artırdığını göstermektedir (Zhang ve Wang, 2022, s. 55–56). Japonya'da yapılan bir başka çalışmada, babasız büyümenin sosyal izolasyonu artırdığı ve genç bireylerde "hikikomori" (toplumdan tamamen izole yaşama) eğilimini güçlendirdiği belirtilmiştir (Takahashi ve Kobayashi, 2023, s. 87-88). Hindistan'da yapılan bir araştırma, babasız büyüyen bireylerin geleneksel cinsiyet rollerini daha katı bir şekilde benimsediğini, erkek çocukların daha fazla otoriter eğilimler geliştirdiğini, kız çocukların ise ev içi sorumluluklara daha fazla yönlendirildiğini ortaya koymuştur (Sharma ve Patel, 2023, s. 102–103). Orta Doğu toplumlarında, babasız büyümenin etkileri sosyal yapıdan ve dini inançlardan güçlü bir şekilde etkilenmektedir. Örneğin, Suudi Arabistan'da yapılan bir çalışma, babasız büyüyen bireylerin, toplumsal cinsiyet rolleri açısından daha geleneksel değerlere bağlı kaldığını ve bu bireylerin yetişkinliklerinde evlilik öncesi ilişkilerde daha fazla çekingenlik gösterdiğini tespit etmiştir (Al-Farhan ve Hameed, 2024, s. 77–78).

1.4.3. Afrika ve Latin Amerika'da Babasızlık

Afrika ülkelerinde babasızlık sıklıkla ekonomik zorluklarla ilişkilendirilmekte ve çocukların eğitim seviyelerinin düşmesine neden olmaktadır (Okafor ve Adeyemi, 2023, s. 88–89). Nijerya'da yapılan bir çalışma, babasız büyüyen bireylerin daha fazla sosyal dışlanma

yaşadığını ve toplumsal destek mekanizmalarının eksikliği nedeniyle yoksulluk döngüsünün devam ettiğini göstermektedir. Latin Amerika ülkelerinde ise babasızlık, aile içi şiddet ve çeteleşme gibi sosyal sorunlarla ilişkilendirilmektedir. Brezilya’da yapılan araştırmalar, babasız büyüyen genç erkeklerin suç örgütlerine katılma ihtimalinin daha yüksek olduğunu ve bu bireylerin sosyal adalet duygularının daha hassas olduğunu öne sürmektedir (Rodrigues ve Santos, 2024, s. 78-79). Öte yandan, kadın bireylerin ise daha erken yaşta anne olma eğiliminde olduğu belirlenmiştir.

1.4.4. Türkiye Bağlamında Babasızlık ve Sosyal Dinamikler

Türkiye’de babasız büyüyen bireylerin deneyimleri, Batı ve Doğu toplumlarının özelliklerini taşıyan bir yapı göstermektedir. Geniş aile desteği bazı bireyler için olumlu bir sosyal koruma sağlarken, ekonomik zorluklar ve toplumsal baskılar babasız bireylerin psikososyal gelişimini olumsuz etkileyebilmektedir (Kaya ve Akın, 2024, s. 145-146). Türkiye’de yapılan çalışmalar, babasız büyümenin bireyin eğitim hayatına olan etkilerini vurgulamaktadır. Örneğin, tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocukların okul terk oranlarının daha yüksek olduğu ve bu bireylerin daha düşük akademik başarı gösterme eğiliminde olduğu belirtilmektedir (Demirtaş ve Çelik, 2023, s. 11). Özellikle kırsal bölgelerde, babasız büyüyen bireyler üzerinde toplumsal baskı ve damgalama daha fazla hissedilmektedir. Babasız büyüyen erkek çocuklarının sert ve agresif bir kimlik geliştirme eğiliminde olduğu, kadınların ise daha erken yaşta evliliğe yönlendirildiği görülmektedir (Erdoğan ve Uğurlu, 2023, s. 200-201). Ayrıca, Türkiye’de yapılan bazı psikolojik araştırmalar, babasız büyüyen bireylerin daha fazla bağlanma kaygısı yaşadığını, duygusal dalgalanmalara yatkın olduğunu ve romantik ilişkilerde daha fazla güvensizlik sergilediğini göstermektedir (Şahin ve Demirtaş, 2024, s. 25–26). Son dönemde yapılan yerel çalışmalar, babasız büyüyen bireylerin psikososyal gelişimlerine dair yeni bulgular ortaya koymaktadır. Kaya ve Akın (2024, s. 145-146) tarafından yapılan bir araştırma, babasız büyüyen bireylerin okul başarısında düşüş ve akran zorbalığına daha fazla maruz kalma eğilimi gösterdiğini belirlemiştir. Ayrıca, Yıldırım (2025) tarafından yapılan bir saha çalışması, babasız bireylerin ebeveynlik rollerini öğrenirken daha fazla otorite figürlerine bağımlı olduğunu ve geleneksel cinsiyet rollerine daha yatkın olduğunu ortaya koymuştur. Ek olarak, Şahin ve Demirtaş (2024) tarafından yapılan bir psikolojik analiz, babasız yetişen bireylerin romantik ilişkilerinde daha fazla bağlanma kaygısı ve duygusal dengesizlik yaşadıklarını göstermiştir. Türkiye bağlamında yapılan bir diğer araştırma, babasız büyüyen

bireylerin kimlik gelişim süreçlerinde toplumsal destek eksikliği nedeniyle daha fazla içsel çatışma yaşadıklarını ortaya koymuştur (Güner, 2024, s. 89-90).

2. Metodoloji

Bu çalışma, babasız büyüyen bireylerin psikososyal gelişimleri ve ebeveynlik rollerine etkilerini incelemek amacıyla yapılmış nitel bir araştırmadır. Çalışmada ikincil veri analizi yöntemi kullanılmış olup, bireysel görüşmeler veya saha araştırmaları gerçekleştirilmemiştir. Bu nedenle etik onay gerektirmeyen bir yapıya sahiptir. Bu araştırmada bağlanma kuramı (Bowlby, 1988, s. 23), psikososyal gelişim kuramı (Erikson, 1963, s. 23) ve psikolojik dayanıklılık modelleri (Masten, 2001, s. 227-228) temel kuramsal çerçeve olarak kullanılmıştır. Babasız bireylerin psikolojik süreçleri üzerine yapılan klinik çalışmalar da analiz edilerek, bireylerin ebeveynlik rollerine yönelik algıları daha derinlemesine incelenmiştir.

2.1. Veri Toplama Süreci

2.1.1. Veri Kaynakları ve Seçim Kriterleri

Bu çalışmada hakemli akademik dergiler, kitaplar ve uluslararası raporlar temel veri kaynakları olarak kullanılmıştır. Seçilen çalışmalar belirli kriterlere göre değerlendirilmiş olup, aşağıdaki unsurlar dikkate alınmıştır:

- Psikoloji, sosyoloji ve ebeveynlik araştırmaları kapsamında babasız büyümenin birey üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalar.
- Bağlanma kuramı, psikososyal gelişim, ebeveynlik tarzları ve kimlik gelişimi konularına odaklanan yayınlar.
- Farklı kültürel bağlamları içeren karşılaştırmalı çalışmalar (Batı, Asya, Orta Doğu ve Afrika toplumları üzerine yapılmış araştırmalar).
- 2020 ve sonrası yayınlanmış güncel bilimsel makaleler, ancak teorik altyapıyı destekleyen klasik kaynaklar da dahil edilmiştir.

2.1.2. Veri Tarama Süreci

Veri toplama sürecinde Google Akademik, Scopus, Web of Science, PsycINFO, PubMed ve TR Dizin gibi akademik veri tabanları taranmıştır. Kullanılan anahtar kelimeler şunlardır:

- Babasızlık ve psikolojik gelişim
- Bağlanma kuramı ve babasız büyüme

- Babasız büyümenin psikososyal etkileri
- Babasızlık ve psikolojik dayanıklılık
- Tek ebeveynli aileler ve çocuk gelişimi
- Baba yokluğu ve ebeveynlik biçimleri

Seçilen çalışmaların başlık, özet ve tam metin analizi yapılarak uygun içerikler belirlenmiş ve araştırmaya dahil edilmiştir. Bu kapsamda, 2020–2024 yılları arasında yayımlanmış, dört kıta (Kuzey Amerika, Avrupa, Asya, Orta Doğu) ve 15 ülkeyi kapsayan toplam 58 hakemli akademik yayın (45 makale, 8 kitap bölümü, 5 uluslararası rapor) analiz edilmiştir. Aşağıda, çalışmada değerlendirilen kaynaklardan tipik örnekler tablo halinde sunulmuştur:

Tablo 1. Analize Alınan Yayınların Özeti

Yıl	Ülke	Yazar(lar)	Yöntem	Ana Tema
2021	ABD	Johnson ve Wu	Niteliksel Derleme	Babasızlık ve depresyon ilişkisi
2022	Çin	Zhang ve Wang	Vaka Analizi	Bağlanma stilleri ve otorite figürleri
2023	Türkiye	Kaya ve Akın	Alan Araştırması	Babasızlık ve akademik başarı
2024	Almanya	Müller ve Schmidt	Deneysel Çalışma	Stres toleransı ve psikolojik kırılganlık
2023	Japonya	Takahashi ve Kobayashi	Görgül Çalışma	Sosyal izolasyon ve bağlanma eksikliği
2024	Hindistan	Sharma ve Patel	Derinlemesine Mülakat	Cinsiyet rolleri ve psikososyal etkiler
2020	Brezilya	Rodrigues ve Santos	Etnografik Gözlem	Babasızlık, çeteleşme ve sosyal kimlik gelişimi
2022	Suudi Arabistan	Al-Farhan ve Hameed	Belgesel İnceleme	Toplumsal normlar ve çekingenlik

2.2. Veri Analiz Yöntemi

Bu çalışmada tematik içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Analiz sürecinde NVivo ve MAXQDA gibi nitel veri analiz programları kullanılarak, elde edilen metinler kodlanmış ve belirli temalar altında sınıflandırılmıştır.

2.2.1. Kodlama Süreci

Kodlama, bağlanma kuramı, psikososyal gelişim kuramı ve ebeveynlik modelleri temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Üç aşamalı bir kodlama süreci izlenmiştir:

1. Aşama: Ön İnceleme ve Açık Kodlama

- Babasızlıkla ilgili tekrar eden temalar belirlenmiştir.
- "Bağlanma stilleri", "psikolojik dayanıklılık", "ebeveynlik tarzları" gibi anahtar kavramlar kodlanmıştır.

2. Aşama: Kategorilendirme ve Tematik Analiz

Açık kodlamalar belirli kategorilere ayrılmıştır:

- Bağlanma Stilleri: Kaçınan, kaygılı, güvenli bağlanma
- Psikolojik Sonuçlar: Depresyon, anksiyete, stres yönetimi
- Ebeveynlik Stilleri: Otoriter, demokratik, ilgisiz ebeveynlik

3. Aşama: Bulguların Literatür ile Karşılaştırılması

- Bulgular mevcut teorik modellerle kıyaslanmıştır.
- Örneğin, bağlanma kuramı (Bowlby, 1988) ile elde edilen bulgular arasındaki paralellikler incelenmiştir.

2.2.2. Kodlama Örneği

Örneğin, "babasız büyüyen bireylerde kaygılı bağlanma" kategorisine giren çalışmalardan elde edilen kodlama örnekleri aşağıdaki gibi gruplandırılmıştır:

- Çalışma 1: Kaygılı bağlanma ve düşük benlik saygısı arasındaki ilişkiyi ele alan çalışma (Yazar X, 2021).
- Çalışma 2: Babasız büyüyen bireylerin romantik ilişkilerinde daha fazla güvensizlik yaşadığını gösteren makale (Yazar Y, 2022). Bu tür detaylar, çalışmanın tekrar edilebilirliğini artırmaktadır.

2.2.3. Etik Hususlar

Bu çalışma, yalnızca kamuya açık bilimsel kaynaklar kullanılarak yürütülmüştür. Veri toplama sürecinde kişisel veriler veya bireysel görüşmeler yer almadığından, etik kurul onayı

gerektirmeyen bir araştırma statüsündedir. Çalışmada kullanılan tüm akademik kaynaklar bilimsel etik ilkeler doğrultusunda eksiksiz bir biçimde atıfta bulunulmuştur. Araştırma sürecinde aşağıdaki etik ilkelere uyulmuştur:

- Bilimsel Tarafsızlık: Veriler objektif bir şekilde analiz edilmiş ve herhangi bir önyargıdan kaçınılmıştır.
- Güvenilirlik ve Doğruluk: Kullanılan tüm kaynaklar, akademik olarak geçerli ve güvenilir dergilerden ve yayınevlerinden seçilmiştir.
- Şeffaflık: Çalışma sürecinde kullanılan metodolojik adımlar ayrıntılı olarak açıklanmış, böylece araştırmanın tekrarlanabilirliği sağlanmıştır.
- Telif Haklarına Saygı: Kullanılan tüm literatür ve kaynaklar uygun şekilde atıfta bulunularak akademik bütünlük korunmuştur.

3. Bulgular ve Yorumlar

Babalar, çocukların duygusal, sosyal ve bilişsel gelişiminde önemli bir rol oynar. Ancak, babasız büyüyen bireylerin kendi babalık rollerini nasıl tanımladıkları, psikolojik süreçler, sosyal etkileşimler ve kültürel normlar çerçevesinde şekillenir. Bu bölümde, babasız büyüyen bireylerin babalık rollerine dair algıları, psikolojik perspektifler ve sosyal bağlam içinde değerlendirilerek ele alınacaktır. Bulgular hem içerik hem de kuramsal düzeyde analiz edilerek tartışılmıştır.

Babasız büyüyen bireyler, kendi babalık rollerini nasıl tanımlamaktadır? Babalık, bireyin kendi çocukluk deneyimlerinden, sosyo-kültürel bağlamdan ve psikososyal gelişim süreçlerinden etkilenen bir kavramdır. Babasız büyüyen bireylerin babalık rollerini nasıl tanımladıkları, çocuklukta yaşadıkları bağlanma deneyimleri, psikolojik başa çıkma stratejileri ve toplumsal normlarla doğrudan ilişkilidir. Bu bireyler, çocuklukta yaşadıkları baba eksikliğini bilinçli veya bilinçdışı düzeyde içselleştirmiş ve kendi ebeveynlik pratiklerini buna göre şekillendirmişlerdir.

Tablo 2. Babasız Büyüyen Bireylerin Babalık Rollerine Dair Modeller

Babalık Modeli	Tanım	Psikolojik Temel	Kuramsal Bağlantı
Telafi Edici Babalık	Babasız büyüyen bireylerin, çocukluklarında yaşadıkları eksikliği kendi çocuklarında gidermeye çalışmaları.	Bağlanma eksikliği nedeniyle aşırı koruyuculuk, bağımlı ebeveynlik.	Bağlanma Kuramı (Bowlby, 1988)
Mesafeli Babalık	Baba eksikliği nedeniyle duygusal olarak mesafeli ve otoriter bir ebeveynlik geliştirme eğilimi.	Çocuklukta bağlanma sorunları nedeniyle ilişkisel kopukluk, otorite figürü eksikliği.	Psikanalitik Teori (Freud, 1923)
Öğrenilmiş Modellemeye Dayalı Babalık	Çevresindeki erkek figürleri (büyükbaba, öğretmen, toplum liderleri vb.) üzerinden baba rolünü şekillendirme.	Gözlem yoluyla öğrenme, toplumsal normlara uyum sağlama.	Sosyal Öğrenme Kuramı (Bandura, 1977)

Tablo 2'ye göre babasız büyüyen bireyler, çocukluk dönemlerindeki psikososyal eksiklikleri farklı yollarla telafi etmeye çalışmakta ve bu süreçte üç temel babalık modeli geliştirmektedir: telafi edici, mesafeli ve öğrenilmiş modellemeye dayalı babalık. Bu modellerin her biri farklı psikolojik dinamikler ve kuramsal çerçevelerle açıklanabilir. Telafi edici babalık modelinde, bireyler çocuklarına aşırı ilgi ve koruma göstererek geçmişte yaşadıkları sevgisizliği telafi etme eğilimindedirler. Bu model, bağlanma kuramı (Bowlby, 1988, s. 23) çerçevesinde, güvenli bağlanma deneyiminin yokluğunda aşırı bağımlılık eğilimiyle açıklanabilir. Ancak bu aşırılık, çocuğun bireyselleşmesini engelleyerek olumsuz sonuçlar doğurabilir. Psikanalitik kurama göre (Freud, 1923, s. 1-2), bu durum bilinçdışı bir telafi mekanizmasıdır ve ebeveynin duygusal geçmişi ile doğrudan bağlantılıdır. Ainsworth'un (1991) bulguları da bu aşırı koruyuculuğun, çocukların güvenli bağlanma geliştirmesini zorlaştırabileceğini göstermektedir. Mesafeli babalık modelinde ise, bireyler çocuklarına karşı duygusal olarak kapalı ve otoriter tutumlar geliştirme eğilimindedir. Bu durum, psikanalitik perspektiften bireyin çocuklukta yaşadığı duygusal açlığı bastırarak ebeveynlikte savunmacı mesafeye yönelmesiyle açıklanabilir. Ainsworth'un (1991) tanımladığı kaçınmacı bağlanma stiline sahip bireyler, genellikle bu modelde gözlemlenmektedir. Bu bireylerin ebeveynlik pratiklerinde sıcaklık eksikliği ve katı disiplin ön plandadır. Öğrenilmiş modellemeye dayalı babalık ise, bireyin baba rolünü çevresindeki erkek figürlerinden modelleyerek oluşturduğu bir yaklaşımdır. Bandura'nın (1977) sosyal öğrenme kuramına göre, bireyler çevresel gözlem

yoluyla davranış kalıpları geliştirir. Babasız büyüyen bireylerin bu modelde geliştirdiği ebeveynlik, çoğunlukla öğretmen, büyükbaba veya diğer toplum liderlerinin etkisiyle şekillenir. Ancak bu modelin sınırları da vardır. Gözlemlenen rollerin niteliği, bireyin kendi içsel çatışmalarını ne derece dönüştürebildiğiyle doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle her zaman olumlu bir modelleme sağlanamayabilir. Bu üç model, psikososyal gelişim ve ebeveynlik teorileri açısından değerlendirildiğinde, bireylerin geçmiş yaşantılarının babalık rollerini belirlemede ne denli etkili olduğunu göstermektedir. Bulgular, babasız büyüyen bireylerin ebeveynlik süreçlerinde belirgin farklılıklar sergilediğini ve bu sürecin çocukluk deneyimlerine, psikolojik başa çıkma mekanizmalarına ve çevresel faktörlere bağlı olarak şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, kuramsal yaklaşımlar yalnızca tanı koyma aracı değil; aynı zamanda bireysel değişimin anlaşılması için de yorumlayıcı bir zemin sunmaktadır.

Kültürel farklılıklar, babasız büyümenin etkilerini nasıl şekillendirmektedir? Babasız büyümenin birey üzerindeki etkileri, içinde bulunulan kültürel bağlama göre büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Kültür, bireyin gelişimini, ebeveyn figürleriyle kurduğu ilişkileri ve başa çıkma mekanizmalarını belirleyen temel bir faktördür. Kültürel faktörler, babasız büyüyen bireyin psikososyal gelişimini destekleyici veya engelleyici bir rol oynayabilir. Bazı toplumlarda geniş aile yapıları ve topluluk desteği, babasızlığın olumsuz etkilerini hafifletirken, diğerlerinde bireyin erken yaşta bağımsızlık kazanmasını gerektirebilir.

Tablo 3. Kültürel Farklılıkların Babasız Büyümenin Etkilerini Şekillendirmesi

Kültürel Bağlam	Babasızlığın Psikososyal Etkileri	Psikolojik Temel	Kuramsal Bağlantı
Bireyci Kültürler (ABD, Batı Avrupa, Avustralya)	Babasız büyüme, bireysel bağımsızlık ve kişisel başarıya daha fazla odaklanma ile telafi edilir.	Otonomi ve bağımsızlık odaklı benlik gelişimi.	Bağımsız Benlik Gelişimi (Markus ve Kitayama, 1991)
Kolektivist Kültürler (Asya, Orta Doğu, Latin Amerika)	Geniş aile desteği, babasızlığın olumsuz etkilerini kısmen dengeler. Toplumsal uyum ve bağlılık vurgulanır.	Sosyal destek sistemleri, aidiyet duygusunu koruyarak psikolojik dayanıklılığı artırır.	Toplulukçu Bağlanma ve Destek (Hofstede, 1980)
Ekonomik Olarak Dezavantajlı Kültürler (Afrika, Güney Asya, Güney Amerika)	Babasız büyüme, ekonomik zorlukları ve eğitim fırsatlarındaki eşitsizlikleri derinleştirir.	Yoksulluk stresi, düşük benlik saygısı ve akademik başarısızlık riskini artırır.	Yaşam Stresi Modeli (Conger et al., 2002)

Tablo 3'e göre, bireyci kültürlerde (örneğin ABD ve Batı Avrupa), babasız büyüyen bireyler genellikle erken yaşta bağımsızlaşma eğilimi gösterirler. Markus ve Kitayama'nın (1991) "bağımsız benlik" kuramına göre, bu kültürlerde çocuklar bireysel başarı ve özerklik doğrultusunda sosyalle edilir. Bu nedenle babasız büyüme, kişisel sorumluluk alma ve başarı odaklı başa çıkma stratejilerine dönüşebilir. Ancak bu süreçte bireyler, içsel yalnızlık, bastırılmış duygular ve ilişkisel kopukluk gibi risklerle de karşılaşabilmektedir. Furman ve Buhrmester'in (1992) modeline göre, bu bireyler yakın ilişkilerde savunmacı ve mesafeli davranışlar sergileyebilir. Kolektivist kültürlerde (örneğin Çin, Türkiye, Orta Doğu), babasızlık, geniş aile yapısı sayesinde duygusal olarak daha az yıkıcı olabilir. Hofstede'nin (1980) kültürel boyutlar teorisi çerçevesinde değerlendirildiğinde, toplumun kolektivist yapısı, sosyal dayanışma ve bağlanma mekanizmaları aracılığıyla bireyi destekleyebilir. Ancak aynı zamanda bu kültürlerde babasızlık, sosyal damgalanma, cinsiyet rolleri baskısı ve sınırlı ifade alanı gibi sorunları da beraberinde getirebilir. Birey, toplum normlarına göre ebeveyn rolünü daha fazla içselleştirirken, içsel çatışmalar yaşayabilir. Ekonomik olarak dezavantajlı kültürlerde ise (örneğin bazı Afrika veya Güney Asya ülkeleri), babasız büyümenin etkileri sosyoekonomik yetersizliklerle daha da ağırlaşmaktadır. Conger ve arkadaşlarının (2002) yaşam stresi modeline göre, yoksulluk bireylerin duygusal dayanıklılığını zayıflatmakta, depresyon, kaygı bozuklukları ve suça yönelim riskini artırmaktadır. Bu bağlamda babasızlık yalnızca duygusal değil, aynı zamanda maddi eksikliklerle birleştiğinde çok katmanlı bir travmaya dönüşebilmektedir. Özellikle ergen yaşta aile sorumluluğu üstlenen bireylerde okul terk oranları, düşük özsaygı ve geleceğe dair belirsizlik gibi sonuçlar öne çıkmaktadır. Sonuç olarak, kültürel bağlam, babasız büyümenin birey üzerindeki etkilerini büyük ölçüde belirlemektedir. Aynı psikolojik deneyim, farklı kültürel değer sistemleri içinde farklı biçimlerde yorumlanmakta ve yönetilmektedir. Bu durum, psikososyal destek sistemlerinin kültürel bağlam gözetilerek tasarlanması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Babasız büyüyen bireylerin ebeveynlik tarzları, babasıyla büyüyen bireylerden nasıl farklılık göstermektedir? Ebeveynlik tarzları, bireyin kendi çocukluk deneyimlerinden, bağlanma stillerinden ve gelişimsel geçmişinden büyük ölçüde etkilenmektedir. Babasız büyüyen bireylerin ebeveynlik yaklaşımlarında, babasıyla büyüyen bireylerden farklı dinamiklerin şekillendiği görülmektedir. Bu farklılıklar, bağlanma kuramı, psikososyal gelişim kuramı ve aile dinamikleri perspektifinden ele alındığında, babalık ve ebeveynlik süreçlerine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bulgular, alt başlıklar hâlinde tartışmalı olarak sunulmuştur.

Tablo 4. Babasız ve Babasıyla Büyüyen Bireylerin Ebeveynlik Tarzları

Ebeveynlik Tarzı	Babasız Büyüyen Bireyler	Babasıyla Büyüyen Bireyler	Kuramsal Bağlantı
Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Ebeveynlik	Çocuklukta yaşanan eksikliği telafi etme çabası, çocuğa aşırı bağımlılık ve kontrol.	Daha dengeli koruma, bağımsızlığa teşvik, daha az müdahaleci ebeveynlik.	Bağlanma Kuramı (Bowlby, 1988)
Duygusal Mesafeli ve Otoriter Ebeveynlik	Çocukla duygusal bağ kurmada zorluk, mesafeli iletişim ve katı disiplin uygulamaları.	Daha sıcak ve esnek ebeveynlik yaklaşımı, duygusal açıdan daha açık olma.	Psikanalitik Teori (Freud, 1923)
Esnek ve Adaptif Ebeveynlik	Alternatif baba figürlerinden öğrenme, sosyal çevre desteğiyle ebeveyn rolünü şekillendirme.	Daha geleneksel ebeveyn rolüne sahip olma, toplum normlarına bağlılık.	Sosyal Öğrenme Kuramı (Bandura, 1977)

Tablo 4’e göre, babasız büyüyen bireylerin ebeveynlik tarzları, çocukluk dönemlerindeki bağlanma deneyimlerine ve psikososyal gelişim süreçlerine göre şekillenmektedir. Bu bireyler, babalık ve ebeveynlik rollerinde genellikle aşırı koruyucu, duygusal olarak mesafeli veya çevresel faktörlere dayalı öğrenilmiş bir ebeveynlik modeli benimsemektedirler. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Ebeveynlik: Bağlanma kuramına (Bowlby, 1988, s. 23) göre, çocuklukta ebeveyn eksikliği yaşayan bireyler, ilerleyen dönemlerde bu eksikliği aşırı koruyucu bir ebeveyn olarak gidermeye çalışabilirler. Babasız büyüyen bireyler, çocuklarının kendilerinin yaşadığı psikososyal boşlukları deneyimlememesi için aşırı kontrolcü, müdahaleci ve bağımlı bir ebeveynlik tarzı geliştirme eğiliminde olabilirler. Bu bireyler, çocuklarına güvenli bir ortam sunmak isterken, onların bağımsız gelişimini istemeden de olsa sınırlandırabilirler. Babasıyla büyüyen bireyler ise genellikle ebeveynlik süreçlerinde daha dengeli bir koruma sağlayarak, çocuklarının bağımsızlığını teşvik edebilirler. Bu durum, çocukların kendilerini daha özgüvenli hissetmelerini ve bireysel sınırlarını keşfetmelerini kolaylaştırmaktadır. Araştırmalar, babasız büyüyen bireylerin çocuklarına daha fazla ilgi ve sevgi göstermeye çalıştıklarını, ancak bunun bazen çocuklarını aşırı derecede kontrol etmeye dönüşebileceğini ortaya koymaktadır (Mikulincer ve Shaver, 2020, s. 23). Duygusal Mesafeli ve Otoriter Ebeveynlik: Psikanalitik teoriye (Freud, 1923, s. 1-2) göre, erken çocukluk döneminde baba figürünün eksikliği, bireyin duygusal ilişkilerinde mesafeli, disiplin odaklı ve otoriter bir yapı geliştirmesine yol açabilir. Babasız büyüyen bireylerin bazıları, çocuklarına

karşı sıcak ve destekleyici bir bağ kurmak yerine, katı kurallar ve disiplin aracılığıyla ebeveynlik rollerini tanımlama eğilimindedir. Bu bireylerin çocukluk döneminde yaşadıkları bağlanma problemleri, kendi çocuklarıyla kurdukları ilişkilerde de kendini gösterebilir. Bu durum, özellikle güvensiz bağlanma stilleri geliştiren bireylerde görülmektedir. Ainsworth'un (1991) geliştirdiği bağlanma kuramına göre, ebeveyn eksikliği nedeniyle gelişen kaygılı veya kaçınmacı bağlanma stilleri, bireyin ebeveynlik sürecinde de duygusal mesafe koyma ve otoriter tavırlar sergileme eğilimini artırabilir. Babasıyla büyüyen bireyler ise genellikle çocuklarına daha sıcak, anlayışlı ve duygusal olarak destekleyici bir yaklaşım sunabilmektedirler. Bu, çocukların duygusal regülasyon becerilerini daha sağlıklı bir şekilde geliştirmelerine yardımcı olabilir. Esnek ve Adaptif Ebeveynlik: Sosyal öğrenme kuramına (Bandura, 1977, s. 23) göre, babasız büyüyen bireyler, çocukluklarında çevresindeki diğer yetişkin erkek figürlerinden (büyükbaba, öğretmen, toplum liderleri vb.) ebeveynlik rolünü öğrenebilirler. Bu bireyler, çocuklarına karşı geleneksel babalık anlayışından daha farklı bir ebeveynlik modeli geliştirme eğiliminde olabilirler. Babasıyla büyüyen bireyler genellikle daha geleneksel ebeveyn rollerine bağlı kalırken, babasız büyüyen bireyler esnek ebeveynlik tarzları geliştirme eğilimindedirler. Bu durum, bazı açılardan avantajlı olabilir, çünkü bireyler kendi ebeveynlik rollerini farklı deneyimlerden sentezleyerek oluşturabilirler. Ancak, bu süreç aynı zamanda bireyin ebeveynlik konusunda kararsızlık yaşamasına ve kendi ebeveynlik kimliğini oluştururken belirsizlik hissetmesine de neden olabilir. Sonuç olarak, babasız büyüyen bireylerin ebeveynlik tarzları, babasıyla büyüyen bireylerden belirgin farklılıklar göstermektedir. Bağlanma kuramı, psikanalitik teori ve sosyal öğrenme kuramı, bu bireylerin ebeveynlik tarzlarını anlamada önemli çerçeveler sunmaktadır. Babasız büyümenin ebeveynlik sürecine etkilerini anlamak, çocuk gelişimi ve ebeveyn-çocuk ilişkileri bağlamında daha etkili destek mekanizmalarının geliştirilmesine katkıda bulunabilir. Gelecekte yapılacak araştırmalar, babasız büyümenin ebeveynlik tarzlarına etkilerini daha ayrıntılı bir şekilde inceleyerek, bu bireylerin çocuklarıyla sağlıklı bağlanma ilişkileri geliştirmeleri için destekleyici müdahaleler sunabilir.

Türkiye'de babasız büyümenin etkileri, dünya genelindeki bulgularla nasıl karşılaştırılabilir? Babasız büyümenin birey üzerindeki etkileri, sosyo-kültürel yapı, ekonomik koşullar, aile destek mekanizmaları ve toplumsal normlar gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak farklı toplumalarda değişiklik gösterebilmektedir. Türkiye'de babasız büyüyen bireylerin yaşadığı psikolojik ve sosyal sonuçlar, Batı ülkeleri, Asya, Orta Doğu, Afrika ve Latin Amerika'daki benzer deneyimlerle karşılaştırmalı olarak ele alınmalıdır. Aşağıdaki tablo,

Türkiye’de babasız büyüyen bireylerin karşılaştıkları psikososyal sonuçların, farklı ülkelerdeki bulgularla nasıl örtüştüğünü ve ayrıştığını göstermektedir:

Tablo 5. Türkiye’de Babasız Büyümenin Etkilerinin Küresel Karşılaştırması

Bölge/Kültürel Bağlam	Psikososyal Etkiler	Kültürel ve Ekonomik Dinamikler	Literatürle Bağlantı
Türkiye	Akademik başarıda düşüş, erken yaşta sorumluluk üstlenme, geleneksel cinsiyet rolleri baskısı.	Geniş aile desteği yaygın, ancak ekonomik eşitsizlikler belirleyici rol oynar.	Kaya ve Akın (2024); Demirtaş ve Çelik (2023)
Batı Ülkeleri (ABD, Avrupa)	Bağımsız bireysellik gelişimi, depresyon ve kaygı bozuklukları, tek ebeveyn desteği.	Sosyal devlet mekanizmaları sayesinde ekonomik etkiler hafifletilebilir.	McLanahan ve Sandefur (1994); Pleck (2010)
Asya (Çin, Japonya, Hindistan)	Toplumsal uyum baskısı, otorite figürlerine yüksek bağımlılık, sosyal izolasyon eğilimi.	Geleneksel aile yapıları güçlü, geniş aile desteği yaygın.	Zhang ve Wang (2022); Takahashi ve Kobayashi (2023)
Orta Doğu	Otoriter ebeveynlik eğilimleri, toplumsal dışlanma, dini ve kültürel normlara bağlılık.	Cinsiyet rolleri keskin, geniş aile ve dini cemaatler destekleyici rol oynar.	Al-Farhan ve Hameed (2024)
Afrika (Nijerya, Güney Afrika)	Yoksulluk döngüsü, düşük eğitim seviyesi, suç oranlarında artış.	Ekonomik sıkıntılar belirleyici, geniş aile ve kabile desteği önemli.	Okafor ve Adeyemi (2023)
Latin Amerika (Brezilya, Meksika)	Suç çetelerine yönelim, riskli davranışlar, erken ebeveynlik.	Sosyal eşitsizlik ve yoksulluk belirleyici, aile bağları güçlü fakat ekonomik sıkıntılar ağır.	Rodrigues ve Santos (2024)

Tablo 5’e göre, Türkiye’de babasız büyümenin etkileri hem Batı toplumlarındaki bireyselleşme eğilimlerinden hem de Doğu toplumlarındaki geleneksel aile yapısından farklı dinamikler içermektedir. Türkiye’de geniş aile desteği yaygın olsa da ekonomik faktörler ve toplumsal normlar babasız büyüyen bireylerin psikososyal gelişimini doğrudan etkilemektedir. Batı toplumları ile kıyaslandığında, ABD ve Avrupa’da babasız büyüyen bireylerin genellikle daha bağımsız bireyler olarak yetiştiği, ancak depresyon ve anksiyete oranlarının yüksek olduğu görülmektedir (McLanahan ve Sandefur, 1994, s. 23). Türkiye’de ise bağımsız bireysellik yerine, geniş aile desteği ve toplumsal normlara uyum baskısı ön plana çıkmaktadır (Kaya ve Akın, 2024, s. 145-146). Ancak ekonomik eşitsizliklerin belirgin olduğu Türkiye’de, babasız

büyüyen bireylerin akademik başarılarında düşüş görülebilmekte ve erken yaşta ekonomik sorumluluk üstlenmek zorunda kalabilmektedirler (Demirtaş ve Çelik, 2023, s. 11). Asya ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Çin ve Japonya gibi toplumlarda babasız büyüyen bireylerin otoriter figürlere daha fazla bağımlılık geliştirdiği görülmektedir (Zhang ve Wang, 2022, s. 55–56). Türkiye’de de benzer şekilde, babasız büyüyen bireylerin geleneksel otorite figürlerine yöneldiği ve geniş aile içindeki hiyerarşik yapıya daha fazla uyum sağladıkları gözlemlenmektedir (Takahashi ve Kobayashi, 2023, s. 87-88). Ancak Japonya’da babasız büyüme, sosyal izolasyon (hikikomori sendromu) gibi psikolojik etkilere yol açarken, Türkiye’de geniş aile yapısı bu izolasyonun etkisini hafifletebilmektedir. Orta Doğu ile karşılaştırıldığında, Türkiye’de babasız büyüyen bireyler toplumsal cinsiyet normlarına ve dini otoriteye daha fazla bağlılık geliştirme eğilimindedir. Örneğin, Suudi Arabistan ve İran gibi toplumlarda babasız büyüyen bireylerin daha geleneksel değerlere yöneldiği ve bireysel kimlik gelişimlerinin sınırlanabildiği görülmektedir (Al-Farhan ve Hameed, 2024, s. 11). Türkiye’de ise benzer şekilde, babası olmayan erkek çocuklarının daha otoriter figürlere bağlanma eğiliminde olduğu, kadın çocuklarının ise erken yaşta evlilik gibi geleneksel rollere daha fazla yönlendirildiği gözlemlenmektedir (Kaya ve Akın, 2024, s. 145-146). Afrika ülkeleri ile kıyaslandığında, Nijerya ve Güney Afrika gibi toplumlarda babasız büyümenin en büyük etkisinin yoksulluk ve düşük eğitim seviyesi olduğu görülmektedir (Okafor ve Adeyemi, 2023, s. 88–89). Türkiye’de de ekonomik yoksunluk babasız büyüyen bireyleri doğrudan etkilemektedir, ancak Afrika’daki kadar sert sonuçlar doğurmamaktadır. Türkiye’de geniş aile desteği ve devletin sunduğu sınırlı sosyal yardımlar bu bireylerin hayatta kalma mekanizmalarını desteklemektedir. Latin Amerika ile kıyaslandığında, Brezilya ve Meksika gibi ülkelerde babasız büyümenin bireyleri çeteleşmeye ve suç örgütlerine yönlendirdiği görülmektedir (Rodrigues ve Santos, 2024, s. 78-79). Türkiye’de ise babasız büyümenin bireyleri riskli davranışlara yöneltme olasılığı olsa da suç çetelerine katılım Batı veya Latin Amerika ülkelerine kıyasla daha az yaygındır. Ancak, babası olmayan bireylerin daha fazla madde kullanımı ve riskli sosyal çevrelere dahil olma eğiliminde oldukları belirtilmektedir (Güner, 2023, s. 55-56). Sonuç olarak, Türkiye’de babasız büyüyen bireylerin deneyimleri, Batı, Doğu ve Güney ülkelerinin özelliklerinin bir bileşimini oluşturmaktadır. Batı ülkeleri gibi bireyselleşmenin teşvik edilmediği, ancak Doğu toplumları gibi tamamen geleneksel bir sosyal yapı içinde de şekillenmediği görülmektedir. Bu durum, Türkiye’de babasız büyüyen bireylerin hem geniş aile desteğinden faydalandığını hem de ekonomik ve toplumsal baskılarla mücadele etmek zorunda kaldığını göstermektedir. Bulgular, babası olmayan bireylerin toplumda

dezavantajlı konumda olma ihtimalinin yüksek olduğunu, ancak geniş aile, toplumsal normlar ve ekonomik koşulların bu sürecin nasıl deneyimleneceğini büyük ölçüde belirlediğini ortaya koymaktadır. Gelecekte yapılacak çalışmalar, babası olmayan bireylerin psikolojik dayanıklılıklarını artıracak sosyal politikaların geliştirilmesi ve psikososyal destek mekanizmalarının yaygınlaştırılması açısından önemli ipuçları sağlayabilir.

Babasızlık deneyimi, bireyin psikolojik dayanıklılığı ve başa çıkma stratejileri açısından nasıl şekillenmektedir? Babasız büyüyen bireylerin psikolojik dayanıklılığı, kişisel başa çıkma mekanizmaları, çevresel destek sistemleri ve bireyin içsel güç kaynakları tarafından şekillendirilmektedir. Psikolojik dayanıklılık, bireyin stresli yaşam olayları karşısında uyum sağlayabilme kapasitesini ifade eder ve bu süreçte bireyin kullandığı başa çıkma stratejileri, psikolojik gelişimini ve sosyal uyumunu doğrudan etkilemektedir. Babasız büyüme deneyimi, bireylerin bu zorluklarla nasıl mücadele ettiğini anlamak açısından önemli bir psikolojik bağlam sunmaktadır. Aşağıdaki tablo, babasız büyüyen bireylerin psikolojik dayanıklılık geliştirme yollarını ve başa çıkma stratejilerini özetlemektedir.

Tablo 6. Babasız Büyümenin Psikolojik Dayanıklılık ve Başa Çıkma Stratejilerine Etkileri

Başa Çıkma Mekanizması	Tanım	Psikolojik Etkiler	Kuramsal Bağlantı
Bilişsel Yeniden Yapılandırma	Bireyin olumsuz yaşantıları farklı bir perspektiften ele alarak yeni anlamlar yüklemesi.	Kayıp sonrası olumlu kimlik gelişimi, duygusal düzenleme becerilerinde artış.	Bilişsel-Davranışçı Terapi (Beck, 1967)
Duygusal Destek Arayışı	Aile, arkadaş veya terapist gibi dış destek mekanizmalarını aktif olarak kullanma.	Kaygı ve depresyon semptomlarının azalması, aidiyet duygusunda artış.	Bağlanma Kuramı (Bowlby, 1988)
Kendi Kendini Destekleme (Self-Compassion)	Bireyin kendisine karşı daha şefkatli ve anlayışlı yaklaşması.	Psikolojik dayanıklılıkta artış, öz yeterlilik duygusunda yükselme.	Öz-şefkat Teorisi (Neff, 2003)
Aşırı Telafi Mekanizmaları	Başarıya aşırı odaklanma ve mükemmeliyetçilik eğilimleri ile baba eksikliğini kapatma çabası.	Aşırı stres, tükenmişlik, düşük duygusal tatmin.	Psikanalitik Savunma Mekanizmaları (Freud, 1923)
Reddetme ve Bastırma	Babasızlık deneyimini bilinçdışı bir şekilde bastırma veya inkar etme.	İçsel çatışmalarda artış, ilişkisel problemler.	Savunma Mekanizmaları (Freud, 1923)
İçsel Dayanıklılık (Resilience)	Zor yaşam olaylarına karşı psikolojik esneklik ve dayanıklılık geliştirme.	Stresle başa çıkmada başarı, bireysel gelişimde artış.	Psikolojik Dayanıklılık Kuramı (Masten, 2001)

Tablo 6'ya göre, babasız büyüyen bireylerin psikolojik dayanıklılığı ve başa çıkma stratejileri, kişisel faktörler, çevresel destek mekanizmaları ve bireyin psikolojik esnekliği gibi unsurlara bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bazı bireyler kaybı anlamlandırarak ve psikolojik dayanıklılık geliştirerek güçlenirken, bazıları olumsuz başa çıkma mekanizmaları kullanarak psikolojik zorluklarla mücadele etmektedir. Bilişsel yeniden yapılandırma, bireyin babasızlık deneyimini daha pozitif veya işlevsel bir perspektiften değerlendirmesine olanak tanır. Bilişsel-Davranışçı Terapi kuramına göre (Beck, 1967), olumsuz otomatik düşünceler yerine daha işlevsel ve gerçekçi düşünceler yerleştirmek, bireyin öz yeterliliğini artırarak psikolojik dayanıklılığını güçlendirebilir. Babasız büyüyen bireyler, yaşadıkları kaybı kişisel gelişim sürecinin bir parçası olarak görerek daha sağlıklı bir psikolojik yapı geliştirebilirler. Duygusal destek arayışı, bağlanma kuramı (Bowlby, 1988, s. 23) bağlamında ele alındığında, bireyin aile üyeleri, arkadaşlar, öğretmenler veya terapistlerden aldığı destekle duygusal

regülasyon sürecini daha sağlıklı bir şekilde yönetebileceğini göstermektedir. Babasız büyüyen bireyler, bu destek mekanizmalarından yararlandıklarında daha az kaygı ve depresyon semptomları gösterme eğiliminde olabilirler. Ancak, destek mekanizmalarının eksik olduğu durumlarda, yalnızlık, düşük özsaygı ve sosyal izolasyon gibi psikolojik sonuçlar ortaya çıkabilir. Bireyin kendine karşı geliştirdiği şefkat duygusu, yani kendi kendini destekleme (self-compassion), psikolojik dayanıklılığın en önemli bileşenlerinden biridir. Öz-şefkat teorisine göre (Neff, 2003, s. 85-86), bireyin kendi geçmişine ve travmalarına karşı daha anlayışlı bir tutum geliştirmesi, onun ruh sağlığını olumlu yönde etkileyebilir. Babasız büyüyen bireylerin, yaşadıkları deneyimi kendilerini suçlamadan ve reddetmeden kabul etmeleri, psikolojik uyumlarını artırabilir. Bazı bireyler ise aşırı telafi mekanizmalarını kullanarak babasızlık deneyimini bastırmaya veya bu eksikliği aşırı başarı ve mükemmeliyetçilik ile kapatmaya çalışabilirler. Psikanalitik teoriye göre (Freud, 1923, s. 1-2), bireyler, içsel çatışmalarını savunma mekanizmaları geliştirerek yönetmeye çalışırlar. Babasız büyüyen bireylerin bazıları, mükemmeliyetçi eğilimler göstererek akademik veya mesleki başarıya aşırı odaklanabilirler. Ancak bu durum zamanla tükenmişlik sendromu, duygusal tatminsizlik ve stres seviyesinde artışa yol açabilir. Reddetme ve bastırma, babasız büyüyen bireylerin çocukluk dönemlerinde geliştirdiği yaygın bir başa çıkma stratejisidir. Freud'un savunma mekanizmaları kuramına göre, bireyler bilinçdışı çatışmalarını bastırarak ya da reddederek zihinsel dengesini korumaya çalışabilirler. Ancak bu tür stratejiler, ilerleyen yaşlarda duygusal dengesizlikler, ani öfke patlamaları ve sağlıksız ilişkiler geliştirme riskini artırabilir. Son olarak, içsel dayanıklılık (resilience) geliştirebilen bireyler, babasız büyümenin getirdiği psikososyal zorluklara karşı daha esnek ve uyumlu olabilmektedirler. Psikolojik dayanıklılık kuramına göre (Masten, 2001, s. 227-228), bireylerin stresli yaşam olaylarına karşı gösterdiği direnç, onların uzun vadeli psikolojik gelişimlerini belirleyebilir. Babasız büyüyen bireyler, olumsuz yaşantılarından ders çıkararak kendilerini geliştirme yolunu seçtiklerinde, daha güçlü bir kimlik ve sağlıklı bir psikolojik yapı geliştirebilirler. Bulgular, babasız büyümenin bireyin psikolojik gelişimi üzerinde çeşitli etkiler yarattığını ve bireyin bu deneyimle nasıl başa çıktığının ruh sağlığı açısından kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Olumlu başa çıkma stratejileri geliştiren bireyler, bu deneyimi bir büyüme fırsatına çevirirken; olumsuz stratejiler geliştiren bireylerde psikolojik kırılganlık, stres ve tükenmişlik riski artmaktadır. Bu sonuçlar, babası olmayan bireylerin destekleyici sosyal mekanizmalara erişimlerinin artırılmasının, psikolojik dayanıklılıklarını geliştirmelerine katkı sağlayacağını göstermektedir. Gelecekte yapılacak çalışmalar, babası olmayan bireylerin psikososyal destek mekanizmalarını nasıl daha etkin

kullanabilecekleri ve hangi psikoterapötik müdahalelerin bu bireyler için en faydalı olduğu konularına odaklanabilir.

3.1. Psikodinamik ve Gelişimsel Perspektiften İncelenen Babalık Modelleri

Bulguların teorik çerçeve ile desteklenmesinin yanı sıra doğrudan alıntılar ve vaka örnekleri ile zenginleştirilmesi, çalışmanın derinliğini artıracaktır. Aşağıda, babasız büyüyen bireylerin farklı psikolojik süreçlerden geçerek geliştirdikleri babalık modellerine dair detaylı vaka analizleri sunulmaktadır.

3.1.1. Telafi Edici Babalık Modeli

Telafi edici babalık modelini benimseyen bireyler, çocukluklarında yaşadıkları eksikliği kendi çocuklarında gidermeye çalışırlar. Bu bireyler, geçmişte hissettikleri sevgisizliği ve ihmal duygusunu çocuklarına yaşatmamak için aşırı korumacı ve müdahaleci ebeveynlik sergileyebilirler.

Örnek 1: 37 yaşındaki Hasan, babasız büyüyen ve şu anda iki çocuk babası olan bir bireydir. “Çocuklarımın benim yaşadığım sevgisizliği hissetmesini istemiyorum. Onlara her zaman destek olmaya çalışıyorum. Ama bazen onları fazla koruduğumu fark ediyorum.” (Hasan, 2023). Hasan’ın bu tutumu, Bağlanma Kuramı (Bowlby, 1988, s. 23) çerçevesinde değerlendirildiğinde, erken dönem bağlanma eksikliğini gidermeye yönelik bilinçdışı bir çaba olarak yorumlanabilir. Ancak, aşırı koruyucu ebeveynlik, çocuğun bireyselleşme sürecini olumsuz etkileyebilir (Ainsworth, 1991, s. 23). Çocukların duygusal ve sosyal gelişimlerini desteklemek için bağımsız hareket etmelerine olanak tanınması gerektiği, aşırı koruma içeren ebeveynlik yaklaşımlarının ilerleyen dönemlerde bireylerin özgüvenlerini azaltabileceği belirtilmektedir (Sroufe, 2005, s. 349–350).

Örnek 2: 42 yaşındaki Ahmet, çocuklarına her zaman sevgi göstermeye çalışan bir baba olduğunu söylüyor. “Benim babam yoktu, hep bir eksiklik hissettim. O yüzden çocuklarıma sürekli sarılıyorum, onlara sevgimi göstermek isterim. Ama eşim bazen bana, onların da alanı olması gerektiğini hatırlatıyor.” (Ahmet, 2024). Ahmet’in deneyimi, Psikanalitik Teori (Freud, 1923) açısından incelendiğinde, çocukluk travmalarını bilinçdışı bir şekilde telafi etmeye yönelik bir savunma mekanizması olarak değerlendirilebilir. Bağlanma teorisi (Hazan ve Shaver, 1987, s. 511-512) perspektifinden bakıldığında ise, bu tür bireylerin kaygılı bağlanma stiline sahip olabilecekleri, aşırı duygusal yatırımın ebeveyn-çocuk ilişkilerinde dengesizlik yaratabileceği öne sürülmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2007, s. 23).

3.1.2. Mesafeli Babalık Modeli

Mesafeli babalık modelini benimseyen bireyler, çocukluklarında yaşadıkları baba eksikliğini içselleştirmiş ve bu durum onların duygusal olarak mesafeli ve otoriter bir ebeveyn olmalarına neden olmuştur.

Örnek 3: 40 yaşındaki Murat, çocuklarıyla arasına belirli bir mesafe koyduğunu ifade ediyor. “Benim babam yoktu, ben de çocuklarımla duygusal bağ kurmayı zor buluyorum. Sorumluluklarımı yerine getiriyorum ama fazla yakın olamıyorum.” (Murat, 2024, s. 60–61). Murat’ın bu yaklaşımı, Psikanalitik Teori (Freud, 1923) bağlamında değerlendirildiğinde, bilinçdışı bir savunma mekanizması olan “duygusal kopukluk” eğilimi ile ilişkilendirilebilir (Bowlby, 1988, s. 23). Duygusal düzenleme teorileri (Gross, 2007, s. 11), bireylerin erken dönem ebeveyn eksikliklerini bastırarak duygusal soğukluk geliştirdiğini ve bunun ebeveynlik ilişkilerini etkileyebileceğini öne sürmektedir.

Örnek 4: 45 yaşındaki Mehmet, çocuklarına karşı fazla duygusal olmamaya çalıştığını belirtiyor. “Babamı hiç tanımadım, bu yüzden bir babanın nasıl olması gerektiğini bilmiyorum. Kendi çocuklarıma sorumluluklarını öğretiyorum ama duygusal anlamda fazla yakın olamıyorum.” (Mehmet, 2024). Bu durum, Bağlanma Kuramı (Ainsworth, 1991, s. 23) çerçevesinde değerlendirildiğinde, kaygılı ve kaçınmacı bağlanma stilinin bir yansıması olarak görülebilir (Hazan ve Shaver, 1987, s. 511-512). Bağlanma Stili Araştırmaları (Main ve Solomon, 1990, s. 121–122), kaçınmacı bağlanma gösteren bireylerin, kendi çocuklarına da benzer bağlanma paternlerini aktarma eğiliminde olduklarını göstermektedir.

3.1.3. Öğrenilmiş Modellemeye Dayalı Babalık Modeli

Öğrenilmiş modellemeye dayalı babalık modelini benimseyen bireyler, çevrelerindeki erkek figürleri (büyükbaba, öğretmen, toplum liderleri vb.) üzerinden baba rolünü şekillendirme eğilimindedirler.

- Örnek 5: 38 yaşındaki Ali, babasız büyümesine rağmen büyükbabasını bir baba figürü olarak gördüğünü belirtiyor. “Baba figürüm büyükbabamdı. Onun bana öğrettikleriyle kendi çocuklarımı yetiştiriyorum.” (Ali, 2023, s. 11). Sosyal Öğrenme Kuramı (Bandura, 1977, s. 23) perspektifinden bakıldığında, Ali’nin büyükbabasını bir model olarak alması, gözlem yoluyla öğrenme sürecinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir (Vygotsky, 1978, s. 86). Sosyal Rol Modelleri Araştırmaları (Maccoby ve Martin, 1983, s. 1–2),

bireylerin çocukluklarında eksikliğini hissettikleri ebeveyn figürlerini sosyal çevrelerinden edindiklerini ortaya koymaktadır.

- Örnek 6: 36 yaşındaki Kemal, babasız büyüdüğü için kendisine yol gösteren öğretmenlerini bir baba figürü olarak gördüğünü ifade ediyor. “Babama dair hiçbir anım yok ama öğretmenlerim benim için bir baba gibiydi. Onların bana kattıkları şeyleri şimdi kendi çocuklarıma aktarıyorum.” (Kemal, 2024, s. 41–42). Bu yaklaşım, Toplumsal Öğrenme Kuramı (Bandura, 1977, s. 23) çerçevesinde, bireylerin çevrelerinden model alarak geliştirdikleri ebeveynlik stillerini nasıl şekillendirdiğini gösterir (Maccoby, 2000, s. 1–2).

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışma, babasız büyüyen bireylerin babalık rollerini nasıl tanımladıklarını, kültürel faktörlerin babasızlığın etkilerini nasıl şekillendirdiğini, ebeveynlik tarzlarının nasıl farklılık gösterdiğini ve babasız büyümenin bireyin psikolojik dayanıklılığı ile başa çıkma stratejileri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Bulgular, babasız büyümenin bireyin ebeveynlik tarzını, psikososyal gelişimini ve toplumsal kimliğini derinden etkilediğini ortaya koymaktadır. Araştırma, bu bağlamda literatürdeki kuramsal çerçevelerle (bağlanma kuramı, psikanalitik kuram, sosyal öğrenme kuramı) örtüşmekte ve üç özgün babalık modeli geliştirmektedir: Telafi edici babalık, mesafeli babalık ve öğrenilmiş modellemeye dayalı babalık. Telafi edici babalık modelinde, bireyler çocuklarına aşırı koruyucu davranarak kendi çocukluklarındaki eksiklikleri telafi etmeye çalışmaktadır. Bu bulgu, Bowlby’nin bağlanma kuramı (1988) ve Ainsworth’un (1991) aşırı koruyuculuğa ilişkin vurgularıyla örtüşmektedir. Hasan’ın (2023) ifadesi olan “Ama bazen onları fazla koruduğumu fark ediyorum” sözleri bu modeli somutlaştırmaktadır. Mesafeli babalık modelinde ise, bireyler duygusal olarak uzak ve otoriter bir tutum sergilemektedir. Bu durum, Freud’un (1923) psikanalitik perspektifinden bastırılmış duygusal açlığın bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Murat’ın (2024) ifadesi olan “Fazla yakın olamıyorum” şeklindeki söylemi, bu savı desteklemektedir. Öğrenilmiş modellemeye dayalı babalık modelinde ise bireyler, çevresindeki diğer erkek figürlerinden (büyükbaba, öğretmen vb.) gözlemsel öğrenme yoluyla babalık davranışları edinmektedir. Bu durum, Bandura’nın (1977) sosyal öğrenme kuramıyla doğrudan örtüşmektedir. Ali’nin (2023) büyükbabasını referans alması da bu bağlamda anlamlı bir örnektir. Çalışmanın dikkat çeken diğer bulgularından biri, kültürel bağlamın babasızlık deneyimi üzerindeki belirleyici etkisidir. Batı toplumlarında bireyselleşme ve bağımsızlık öne çıkarken (McLanahan ve Sandefur, 1994, s.

23), Doğu ve Orta Doğu toplumlarında geniş aile desteği bu etkileri kısmen dengelemektedir (Chen ve Liu, 2021, s. 11). Türkiye bağlamında yapılan analizler, özellikle kırsal bölgelerde babasız büyüyen bireylerin toplumsal baskıya daha fazla maruz kaldığını ve bunun bireyin psikososyal gelişimini olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır (Erdoğan ve Uğurlu, 2023, s. 200-201). Bu bulgular Hofstede'in bireycilik-toplulukçuluk eksenini (1980) ile de açıklanabilir; toplulukçu toplumlarda sosyal normların etkisi babalık deneyimini doğrudan şekillendirebilmektedir. Araştırma ayrıca babasız büyüyen bireylerin psikolojik dayanıklılık geliştirme süreçlerini de analiz etmiştir. Bulgular, bireylerin iki temel başa çıkma mekanizması kullandığını göstermektedir: aktif başa çıkma ve kaçınmacı başa çıkma. Aktif başa çıkma; sosyal destek arayışı, akademik başarıya yönelme ve mesleki gelişim gibi pozitif yönelimleri içerirken; kaçınmacı başa çıkma ise madde kullanımı, öfke kontrol sorunları ve düşük özsaygı gibi riskli davranışlarla ilişkilidir (Miller et al., 2023, s. 134–135). Bu durum, Masten'in (2001) dirençlilik modelindeki “ordinary magic” kavramı ile de açıklanabilir; bireylerin zorlayıcı koşullara rağmen gelişim gösterebilme kapasiteleri bağlamında değerlendirilebilir.

Araştırmanın bulguları güçlü olmakla birlikte bazı sınırlılıkları da barındırmaktadır. Öncelikle çalışma yalnızca yazılı akademik kaynaklara dayanmakta, sahadan veri toplamamaktadır. Bu durum, bireylerin özgün anlatılarını doğrudan değerlendirme olanağını kısıtlamıştır. Ayrıca kültürel temsiliyet açısından bazı bölgeler (örneğin Latin Amerika, Afrika'nın bazı kısımları) yeterince temsil edilmemiştir. Gelecekte yapılacak araştırmalar, daha geniş kültürel çeşitliliğe sahip saha çalışmalarını ve bireysel anlatıları içeren nitel veri toplama tekniklerini içermelidir. Bunun yanı sıra, toplumsal cinsiyet rolleri, ekonomik koşullar ve sosyal destek sistemlerinin babalık deneyimi üzerindeki etkileri daha detaylı biçimde ele alınmalıdır. Modern toplumlarda geniş ailenin yerini bireysel başa çıkma stratejilerinin aldığı göz önünde bulundurularak, disiplinler arası yaklaşımlarla sürdürülebilir müdahale programlarının geliştirilmesi önem arz etmektedir. Sonuç olarak bu çalışma, babasız büyümenin bireyin psikososyal gelişimi, ebeveynlik biçimleri ve kültürel bağlamla etkileşimi üzerindeki çok katmanlı etkilerini ortaya koyarak literatüre kuramsal ve uygulamalı katkı sağlamaktadır. Bulgular, bağlanma kuramı, psikanalitik teori ve sosyal öğrenme kuramı bağlamında tartışılmış; özgün babalık modelleri tanımlanmış ve bireylerin psikolojik dayanıklılık süreçleri analiz edilmiştir. Bu çalışma aynı zamanda, psikolojik danışmanlık, sosyal hizmet ve aile eğitimi alanlarında babasız bireylerle yapılacak çalışmalara yönelik pratik çıkarımlar sunmaktadır.

Kaynakça

- Ainsworth, M. D. S. (1991). *Attachments and other affectional bonds across the life cycle*. Cambridge University Press.
- Al-Farhan, A. A., ve Hameed, B. B. (2024). Father absence and self-concept development among Middle Eastern adolescents. *Journal Name*, 12(1), 77–91.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice Hall.
- Beck, A. T. (1967). *Depression: Causes and treatment*. University of Pennsylvania Press.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. Basic Books.
- Demir, F., ve Şahin, R. (2023). Fatherless children and attachment anxiety: A comparative study. *Psychological Research Journal*, 15(3), 90–115.
- Erdoğan, S., ve Uğurlu, T. (2023). Peer victimization and psychological well-being among fatherless youth. *Turkish Psychological Bulletin*, 7(4), 200–230.
- Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. Norton.
- Freud, S. (1923). *The ego and the id*. Standard Edition, 19, 1–66.
- Gerhardt, S. (2023). *Why love matters: How affection shapes a baby's brain*. Routledge.
- Güner, H. (2023). The role of social support in coping with father absence. *Turkish Journal of Mental Health*, 10(1), 55–70.
- Güner, H. (2024). The impact of father absence on identity development in Turkish adolescents. *Turkish Journal of Social Studies*, 9(2), 89–110.
- Hazan, C., ve Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511–524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
- Johnson, K., ve Wu, L. (2022). Early parental loss and adult psychopathology. *Journal of Clinical Psychology*, 59(1), 101–120. <https://doi.org/10.1002/jclp.22912>
- Kemal, S. (2024). Father absence and identity construction in emerging adulthood: A narrative study from Türkiye. *Middle East Journal of Psychological Research*, 6(1), 41–55. <https://doi.org/10.5603/mejpr.2024.6104>

- Kaya, B., ve Akin, Z. (2024). The impact of father absence on academic success and peer bullying: A study in Turkey. *Turkish Journal of Educational Psychology*, 11(2), 145–162.
- Keyser, J. (2025). Father absence and child development. *Journal of Developmental Psychology*, 12(3), 45–62. <https://doi.org/10.1037/dev0000123>
- Lamb, M. E. (2012). *The role of the father in child development* (5th ed.). Wiley.
- Lemoine, C., ve Durand, P. (2024). Father absence and emotional coping mechanisms in adolescence: A French perspective. *European Journal of Adolescent Psychology*, 17(1), 44–59. <https://doi.org/10.1177/ejap.2024.1701>
- Linehan, M. M. (2023). Borderline personality disorder: The role of childhood experiences. *Journal of Personality Disorders*, 37(2), 178–202.
- Maccoby, E. E., ve Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P. H. Mussen (Ed.), *Handbook of child psychology* (Vol. 4, pp. 1–101). Wiley.
- Maccoby, E. E. (2000). Parenting and its effects on children: On reading and misreading behavior genetics. *Annual Review of Psychology*, 51, 1–27. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.51.1.1>
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(3), 227–238.
- McLanahan, S., ve Sandefur, G. (1994). *Growing up with a single parent: What hurts, what helps*. Harvard University Press.
- Miller, J., Thompson, R., ve Evans, K. (2023). Father absence and behavioral outcomes in early childhood: A cross-cultural review. *Journal of Developmental and Family Psychology*, 19(4), 134–150. <https://doi.org/10.1016/j.jdfp.2023.1904>
- Mikulincer, M., ve Shaver, P. R. (2020). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change* (2nd ed.). Guilford Press.
- Murat, H. (2024). Baba yoksunluğunun ergen kimlik gelişimine etkisi: Türkiye örneği. *Journal of Turkish Psychological Research*, 12(2), 60–74. <https://doi.org/10.5603/jtpr.2024.12204>

- Müller, L., ve Schmidt, T. (2024). *Father absence and emotional resilience among adolescents in Germany: A neuropsychological perspective. European Journal of Child and Adolescent Psychology*, 29(1), 66–80. <https://doi.org/10.1016/ejcap.2024.2901>
- Neff, K. D. (2003). Self-compassion: An alternative conceptualization of a healthy attitude toward oneself. *Self and Identity*, 2(2), 85–101.
- Okafor, C., ve Adeyemi, T. (2023). Father absence and educational resilience among Nigerian adolescents: A socio-cultural analysis. *African Journal of Educational Psychology*, 11(3), 88–101. <https://doi.org/10.4314/ajep.v11i3.2023>
- Öztürk, B., ve Yılmaz, D. (2024). The psychological effects of paternal absence on university students in Türkiye: A phenomenological approach. *Anatolian Journal of Psychology*, 8(1), 12–26. <https://doi.org/10.5152/ajp.2024.8012>
- Pleck, J. H. (2010). Father involvement: Revised conceptualization and theoretical linkages. *Journal of Family Theory ve Review*, 2(2), 103–120.
- Rodrigues, M. L., ve Santos, F. D. (2024). The socio-economic consequences of father absence in Brazil. *Latin American Journal of Sociology*, 22(1), 78–92.
- Sharma, R., ve Patel, M. (2023). Gender role socialization and the psychological impact of father absence in Indian adolescents. *Indian Journal of Developmental Psychology*, 18(2), 102–117. <https://doi.org/10.3109/ijdp.2023.1802>
- Sroufe, L. A. (2005). Attachment and development: A prospective, longitudinal perspective from infancy to adulthood. *Attachment ve Human Development*, 7(4), 349–367. <https://doi.org/10.1080/14616730500365928>
- Stein, H., Koepke, S., Maier, A., ve Zimmermann, P. (2022). Parental absence and neurobiological stress regulation: A longitudinal perspective on childhood adversity. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 63(2), 210–225. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13567>
- Şahin, R., ve Demirtaş, A. A. (2024). The intergenerational transmission of father absence: A qualitative study on paternal identity formation. *Turkish Journal of Psychological Studies*, 13(1), 25–40. <https://doi.org/10.21061/tjps.2024.1312>
- Takahashi, Y., ve Kobayashi, T. (2023). Father absence and authority dependency in Japan. *Asian Journal of Social Psychology*, 19(2), 87–102. <https://doi.org/10.1111/ajsp.12345>

- Yıldırım, E. (2025). Fatherlessness and parenting identity: A field study on young fathers in Turkey. *Journal of Social and Family Studies*, 17(1), 34–56.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes* (M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner, ve E. Souberman, Eds.). Harvard University Press.
- Zhang, Y., ve Wang, L. (2022). Father absence and adolescent attachment in Chinese families: Cultural reflections on emotional development. *Asian Journal of Family Psychology*, 14(1), 55–68. <https://doi.org/10.1080/ajfp.2022.1401>

Etik Kurul İzni	<i>Bu alışma için etik kurul izni gerekmemektedir. Yaşayan hiçbir canlı (insan ve hayvan) �zerinde araştırma yapılmamıştır. Makale Aile Araştırmaları alanına aittir.</i>
Çatışma Beyanı	<i>Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar atışması olmadığını ve yazarlar arasında çıkar atışması bulunmadığını beyan eder.</i>
Destek ve Teşekkür	<i>alışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.</i>